

ΣΥΡΜΟΣ Η ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ;

σπέραν τινά τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου ἐπέστρεφον ἀργά εἰς τὴν πόλιν ἀπὸ μακρυναῦ περιπάτου. Δὲν ἤμην μόνος. Ἀγαθὸς φίλος, ὃν εἶχον συνανήσει μονήρη πλανώμενον πέραν τῶν κήπων τῶν Πατησιῶν, ἐπέστρεφε μετ' ἐμοῦ. Ἡ ἐσπέρα ἦτο ἀστροφεγγῆς καὶ γλυκεῖα. Ἀσθενῆς, ἀλλὰ δροσώδης ἀνέβαινε πάντοτε ἀπὸ τοῦ Φαλήρου ἢ αὖρα τοῦ Σαρωνικοῦ, ὁ γρύλλος ἐτερέτιζε μελαγχολικῶς τὴν μονότονον αὐτοῦ ᾠδὴν ὑπὸ τὰ ξηρὰ χόρτα, καὶ μακρόθεν, που καί που, ὡς σβεννυμένη ἀπήχησις, ἐφθάνεν εἰς τὰς ἀκοάς μας τὸ ᾄσμα πλανήτιδος ἀηδόνας, μάτην ἴσως ἀναζητούσης δροσερὸν καταφύγιον εἰς τοὺς κήπους τῆς ὠραίας ἐξοχῆς, ἣν οἱ φιλόκαλοι Νάξιοι κηπουροὶ μετέβαλον βαθμηδὸν εἰς κριθοσάρτους ἀγρούς καὶ φυτώριον χρυσομήλων.

Ἡ λεωφόρος ἦτο εὐτυχῶς ἐρημος περιπατητῶν, καὶ ἡ κυκλοῦσα γοητευτικὴ ἐρημία ἐβράδυνε τὸ βῆμα ἡμῶν χωρὶς νὰ τὸ θέλωμεν. Ἐπεριπατοῦμεν ὡς ἄνθρωποι προσπαθοῦντες νὰ παρατείνωμεν μᾶλλον ἢ νὰ συντάμωμεν τὸν δρόμον, κ' ἐθαίνομεν ἐφ' ἱκανὸν σιωπῶντες, ἀναλκινίζοντες ῥυθμικῶς δι' ἐκατέρας τῶν χειρῶν τοὺς πῖλους ἡμῶν καὶ τὰς ῥάβδους, καὶ ἀναπνέοντες δι' ἀπλήστων πνευμόνων τὴν δροσὸν τῆς ἐλαφρᾶς αὖρας, ἥτις μόλις ἐσάλευε τὸ φύλλωμα τῆς γηραιᾶς καὶ ῥαχιτικῆς δενδροστοιχίας τῆς ὁδοῦ.

— Κύτταξε, τί ἐρημία! εἶπον τέλος, λύων ἐγὼ πρῶτος τὴν σιωπὴν. Περύεργον πρᾶγμα, νὰ μὴν ἦνε ψυχὴ γεννητὴ αὐτὴν τὴν ὥραν εἰς τὸν ὠραῖον αὐτὸν περίπατον, ἐνῶ ἄλλοτε ἦσαν γεμάτα τὰ πεζοδρόμιά του, καὶ ὅταν ἀκόμη ἔκαιεν ὁ ἥλιος καὶ ἔπνιγεν ὁ κιοιορτός.

— Διατί σοῦ φαίνεται τὸ πρᾶγμα περύεργον, ἀπήντησεν ὁ φίλος μου, ἐνῶ τούναντίον εἶνε, νομίζω, φυσικώτατον. Τὴν ποιητικὴν ἐρημίαν ὀλίγοι ἀγαποῦν, διότι ὀλίγοι αἰσθάνονται τὰ θέληγτρα τῆς. Οἱ πολλοὶ προτιμοῦν τὸν κόσμον, τὸ πλῆθος, τὸν θόρυβον· καὶ δι' αὐτὸ αὐτὴν τὴν ὥραν, ἀντὶ νὰ ἔλθουν ἐδῶ νὰ ἰδοῦν σὲ ἢ ἐμὲ, ἢ καὶ τοὺς δύο μαζὺ, καὶ ν' ἀκούσουν τὸν γρύλλον, πηγαινοῦν καλλίτερα εἰς τὸ θέατρον τῶν Ὀλυμπίων ν' ἀκούσουν τὰς

Δύο Ὀρφανὰς, εἰς τὸ Φάληρον ν' ἀκούσουν τὴν μουσικὴν τῆς Victorieuse καὶ ὀλίγην κακολογίαν, ἢ καὶ εἰς τὸ Ἄντρον τῶν Νυμφῶν, ἐν ἐσχάτῃ ἀνάγκῃ, νὰ ἴδουν τὸν Καλλίστην. Ὑποθέτεισθε ἄρα γε, ὅτι εἰς ἄλλον τόπον εἶνε τὰ πράγματα διαφορετικά;

— Ὅχι βέβαια ἐντελῶς, ἀλλὰ κάπως ἄλλου, καὶ τὸ ἤξεύρεις ὡς τὸ ἤξεύρω, ὑπάρχει μεγάλη τοῦ κοινοῦ μερίς, ἣτις κάμνει ὅ,τι λέγεις, διότι ὁ συρμὸς εἶνε φοβερός δεσπότης, καὶ τὸ κράτος του θὰ ἦτο μηδενικόν, ἂν οἱ ἄνθρωποι δὲν παρηκολούθουν ὁ εἰς τὸν ἄλλον· ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἄλλοι, ὀλιγώτεροι βεβαίως, ἀλλ' ἀρκετοὶ πάντοτε, οἱ ὅποιοι νομίζουν ὅτι ἠμποροῦν νὰ διασκεδάσουν, ἔστω καὶ ἂν δὲν εὐρίσκωνται μεταξύ χιλίων ἢ δισχιλίων ὁμοίων των, καὶ τῶν ὁποίων τὴν τέρψιν δὲν ἀποτελεῖ ἀπαραιτήτως ἡ ἀκρόασις παραφώνου ἄσματος ἢ τὸ θέαμα τῆς ἀλευρωμένης μορφῆς προστύχου γελωτοποιοῦ.

— Ἐδῶ, εἰς τὰς Ἀθήνας, εἶνε αὐτοὶ πολὺ ὀλιγώτεροι, ἢ μᾶλλον εἶνε πολὺ ὀλίγοι. Ἰδοῦ ἢ μόνη διαφορὰ.

— Ἄ! ἐφώνησα εὐχερῶς θριαμβεύων. Εἴμεθα σύμφωνοι. Ἄλλὰ, διατί τόσο ὀλίγοι; Τόσον ἄρα γε ἐξηπλώθη καὶ εἰς τὸν τόπον αὐτὸν τὸ ἐκπολιτιστικὸν κράτος τοῦ συρμοῦ, ὥστε νὰ μὴ τολμῶμεν πλέον καὶ νὰ διασκεδάσωμεν παρὰ τοὺς κανόνας καὶ τὰς ἀπαιτήσεις του;

— Δὲν ἤξεύρω, ὑπέλαβεν ἐκεῖνος μετὰ τινα δισταγμὸν, τί νὰ σοῦ ἀπαντήσω. Μοῦ γενικεύεις πολὺ τὸ ζήτημα, καὶ θὰ πέσωμεν εἰς θεωρίας κοινωνιολογικάς, αἱ ὅποιαί, προκειμένου περὶ τῆς ἰδικῆς μας κοινωνίας, δὲν μοῦ εἶνε, σοῦ τ' ὁμολογῶ εἰλικρινῶς, οὔτε παρήγοροι οὔτε εὐάρεστοι.

— Ἀδιάφορον· ἂν θέλῃ κανεὶς σήμερον νὰ ὁμιλῇ μόνον περὶ πραγμάτων εὐάρεστον καὶ παρηγόρων, πρέπει νὰ σιωπαίνη.

— Αἶ, τότε... ἄς ἦνε! ἀπήντησε μειδιῶν ὁ συνοδός μου. Διατί ὅμως πρὸ μικροῦ μοῦ ὠνόμασες τὸ κράτος τοῦ συρμοῦ ἐκπολιτιστικόν; Μήπως ταυτίζεις συρμὸν καὶ πολιτισμὸν; Τὸ κατ' ἐμὲ δὲν τὸ παραδέχομαι, τουλάχιστον διὰ τὴν Ἀθηναϊκὴν κοινωνίαν.

— Πῶς, δηλαδὴ; Δὲν παραδέχεσαι σὺ συρμὸν τοῦ πολιτισμοῦ;

— Βεβαίως τὸν παραδέχομαι· ἀλλὰ παραδέχομαι καὶ κάτι ἄλλο: παραδέχομαι καὶ πολιτισμὸν τοῦ συρμοῦ· παραδέχομαι δὲ καὶ κάτι περισσότερον ἀκόμη: ὅτι ἠμπορεῖ κανεὶς ἐξαίρετα νὰ ἦνε πολιτισμένος, χωρὶς ν' ἀκολουθῇ τὸν συρμὸν, καὶ τὸναντίον, ἠμπορεῖ ν' ἀκολουθῇ πιστότατα τὸν συρμὸν, χωρὶς ν' ἀποδεικνύη τοῦτο ὅτι εἶνε πολιτισμένος. Εἰς αὐτὴν δὲ τὴν τελευταίαν κατηγορίαν νομίζω ὅτι κατατάσσεται τὸ πλεῖστον μέρος τῆς ἰδικῆς μας κοινωνίας, ἐκείνης, ἐννοῶ, ἢ ὁποία θέλει νὰ φαίνεται πολιτισμένη.

— Φρονεῖς λοιπὸν, ὑπέλαβον, ὅτι εἶνε δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ που πολιτισμὸς χωρὶς συρμὸν, ἢ συρμὸς χωρὶς πολιτισμὸν;

— Βεβαίωτατα. Ἀπόδειξις τοῦ πρώτου πολλαὶ πόλεις τῆς Γερμανίας· ἀπόδειξις τοῦ δευτέρου ἡ πόλις τῶν Ἀθηναίων.

— Ἀλλὰ τέτε λοιπὸν ἀρνεῖσαι, ὅτι ὁ συρμὸς εἶνε προῖόν τοῦ πολιτισμοῦ;

— Διόλου δὲν τὸ ἀρνοῦμαι.

— Ἀλλὰ τότε . . .

— Μὴ βιάζεσαι· ἤξεύρω τί θέλεις νὰ εἰπῆς. Πῶς εἶνε δυνατόν οἱ Ἀθηναῖοι νὰ ἔχουν συρμὸν καὶ νὰ ἦνε πιστοὶ του λάτρεις χωρὶς νὰ ἔχουν ἀληθῆ πολιτισμόν; Πῶς γίνεται νὰ ἔχουν τὸ προῖόν του, χωρὶς νὰ ἔχουν ἐκεῖνον; Τοῦτο δὲν ἠθελες νὰ εἰπῆς;

— Ἀκριβῶς.

— Ἀπλούστατον. Ὁ συρμὸς τῶν Ἀθηναίων εἰσάγεται ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς· οὔτε αὐτοφυῆς ἐδῶ εἶνε, οὔτε προῖόν ἐγχωρίου καλλιεργείας. Ὅπως πίνομεν τέτιον χωρὶς νὰ καλλιεργῶμεν τὸ φυτόν του, ὅπως φοροῦμεν βελουδα χωρὶς νὰ τὰ κατασκευάζωμεν, τοιουτοτρόπως ἔχομεν καὶ συρμὸν χωρὶς νὰ τὸν παράγωμεν. Ἄς ἦνε καλὰ ἡ εὐἀριθμος ἐκείνη ὁμάς τῶν λεγομένων πολιτισμένων ἡ φιλοπορόδων, ὡς τοὺς ἐβάπτισεν ἡ ἔφημερίς των, οἱ ὅποιοι φροντίζουν νὰ κάμνουν ἐγκαίρως τὴν προμηθειάν των ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸν χάριν τῶν ἐγχωρίων καταναλωτῶν, καὶ νὰ ἐξοδεύουν τὸ περιζήτητον ἐμπόρευμα ὄχι μόνον πρὸς ἴδιον κέρδος, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὠφέλειαν ψυχοσωτήριον τῆς πολυαριθμοῦ πελατείας των.

— Θὰ μοῦ ἐπιτρέψῃς ὅμως μίαν παρατήρησιν.

— Ὅσας θέλῃς· τὸ θέμα εἶνε ἄξιον συζητήσεως, καὶ πολὺ διασκεδαστικόν· ἀφοῦ δὲ τὸ ἠρχίσασμεν ἅπαξ, ἄς τὸ ἐξαντλήσωμεν ὅσον τὸν δυνατόν. Λέγε.

— Ἀφοῦ λέγεις, ὅτι οἱ εἰσαγωγεῖς αὐτοὶ τοῦ ξένου συρμοῦ ἔχουν τόσον πολυἀριθμον πελατείαν, ὅτι, μὲ ἄλλους λόγους, ὅλος σχεδὸν ὁ κόσμος εἰς τὰς Ἀθήνας ἀκολουθεῖ τὸν συρμὸν, παρεδέχθης δὲ ἤδη πρὸ ὀλίγου, ὅτι ὑπάρχει πολιτισμὸς τις τοῦ συρμοῦ, διατὶ δὲν παραδέχεσαι, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι εἶνε πολιτισμένοι;

— Διότι, ὅταν λέγω πολιτισμένους περὶ ἀνθρώπου οἰοῦδήποτε ἢ περὶ λαοῦ, δὲν ἐννοῶ τὸν πολιτισμὸν αὐτὸν τοῦ συρμοῦ, τὸν ὅποιον μοῦ ἐνθύμισες, τοὔτέστι, δὲν ἐννοῶ τὴν ἐπιφάνειαν, οὔτε τὸ φόρεμα, οὔτε τὸν τρόπον τοῦ χαιρετισμοῦ, οὔτε τὸ κόψιμον τῶν μαλλιῶν, οὔτε τὸ σχῆμα τῆς μύτης τῶν ὑποδημάτων. Ὅλα αὐτὰ εἶνε προσωπεῖον εὐμορφον, τὸ ὅποιον, ὡς ὅλα τὰ προσωπεῖα, δὲν καλύπτει πάντοτε καὶ εὐμορφον πρόσωπον. Ὅλα αὐτὰ ἀγοράζονται προχείρως δι' ὀλίγων κερμάτων, καὶ εἶνε εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ πρώτου ἐυλοσχίστου, ὅστις νομίση φιλοτιμίας ζήτημα νὰ καταβάλλῃ τὸ ἀντίτιμόν των ἐκ τοῦ περισσεύματός του ἐνίστοε, καὶ πολὺ συχνότερα ἐκ τοῦ ὑστερήματος αὐτοῦ. Ὑποθέτει βεβαίως αὐτὸς—καὶ διὰ τοῦτο τὸ κάμνει,—ὅτι τοιουτοτρόπως πολι-

τίζεται, ἐξευγενίζεται, ὡς λέγει, καὶ θαυμάζει ἴσως ἐνδομύχως πόσον εὐκόλος εἶνε ὁ πολιτισμὸς. Ἄλλὰ πολιτισμὸς εἶνε αὐτό; Εἶνε αὐτὸ μαρτύριον ἐπαρκὲς τῆς μορφώσεως ἐκείνης τοῦ νοῦ, τοῦ ἐξευγενισμοῦ ἐκείνου τῆς καρδίας, τῆς ἡμερώσεως ἐκείνης τῶν ἡθῶν, τὰ ὅπῃ ὅλα ὁμοῦ εἶνε ἀπαραίτητα συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ;

Ὁμολογῶ, ὅτι δὲν ἐτόλμησα ν' ἀπαντήσω, οὐδὲ ἠθέλησα νὰ διακόψω κἀν τὸν συνοδόν μου, οὕτινος κατεφέρετο ἤδη ζωηρότερος ὁ λόγος καὶ βριαιότερον ἀνεπάλλετο ἡ ράβδος.

— Καὶ εἶνε δυνατόν, ἐξηκολούθησε, νὰ ὀνομασθῇ μία κοινωνία πολιτισμένη, ἀπλῶς καὶ μόνον διότι ἔχει γαλλικὸν θέατρον, ἢ διότι συγκροτεῖ χοροὺς εἰς τὰ ξενοδοχεῖα, ἢ διότι παίζει Croquet καὶ Rally papers, ἢ διότι ἀπέκτησεν ἵπποδρόμια καὶ λεμβοδρομίας, ἐνῶ ὑπάρχουν μετὰ αὐτῆς ἄνθρωποι, καὶ εἶνε οἱ περισσότεροὶ δυστυχῶς, οἱ ὅποιοι καίουν τὰ δάση διὰ ν' ἀποκτήσουν χόρτον τὰ πρόβατά των καὶ λατομοῦσι τὴν Πνύκα διὰ νὰ κτίσωσιν ἀχυρῶνας; Οἱ ὅποιοι ἀποσπῶσι τοὺς τρυφεροὺς κλάδους τῶν δενδρυλλίων τῆς ὁδοῦ διὰ νὰ μαστίσωσι τοὺς ὄνους των καὶ ρίπτουσι τὰ καθάρματα τῶν οἰκιῶν αὐτῶν πρὸ τῆς θύρας των διὰ νὰ εὐωχῶνται οἱ ἀνέστιοι σκυλοὶ τῆς γειτονίας; Οἱ ὅποιοι ἀποκαθηλοῦσι τὰ καθίσματα τῶν πλατειῶν, καὶ χύνουσι ἀπὸ τὰ παράθυρα τὰ ρυπαρά των ὕδατα ἐπὶ τῆς ῥάχως τῶν διαβατῶν, καὶ σχιζοῦσι μὲ τὰ μαχαίριά των τὰ καθίσματα τῶν ἑμαξῶν τοῦ σιδηροδρόμου; Ἡ μὴ τυχὸν εἶνε δεῖγμα πολιτισμοῦ τὸ νὰ ραπίζωσι τοὺς ἀνθρώπους οἱ φρουροὶ τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, ἢ τὸ νὰ εἰσέρχωνται ἔφιπποι ἀξιωματικοὶ εἰς τὰ ὑπαιθρα καφενεῖα ἢ τὸ νὰ θηρεύωνται κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπώσεως τὰ πτηνά, διὰ τὸ Μ ο υ σ ε ἴ ο ν δηθεν καὶ δυνάμει ἐπισήμου ἀδείας τῆς ἀρχῆς, ἢ τὸ νὰ καίωνται τὸ Πάσχα αἱ Ἀθηναὶ ἀπὸ τὰ σ μ π ἄ ρ α τ ῶ ν ἀ ν τ ἄ μ ι δ ω ν;

Καὶ περάνας τὴν ἀποστροφὴν τοῦ ὁ φίλος μου, ἔστη ἐνώπιόν μου προκλητικὸς ὡς ἐρωτηματικὸν σημεῖον.

— Δὲν τ' ἀρνοῦμαι ὅλ' αὐτὰ, ὑπέλαβον ἐγὼ δειλῶς, πολὺ δειλῶς, διότι εἶνε δυστυχῶς ἀλήθεια· ἀλλὰ νομίζω ὅτι τὸ συμπέρασμά σου εἶνε κᾶπως ὑπερβολικόν.

— Πῶς; ὑπερβολικόν; ἐφώνησεν ἐκεῖνος καὶ ἡ ράβδος τοῦ ἐδούπησεν ἐπὶ τοῦ πεζοδρομίου.

— Νομίζω, τοιαῦτα δείγματα βαρβαρότητος ἀπαντῶνται καὶ εἰς τοὺς πλέον πολιτισμένους τόπους. . . .

— Μάλιστα, φίλτατε, ἀπαντῶνται· ἀλλ' ἀπαντῶνται ὡς ἐξαίρεσις, καὶ ὁσάκις ἀπαντῶνται ἀποδοκιμάζονται ὑπὸ τῆς κοινῆς συνειδήσεως, καταδιώκονται ὑπὸ τῆς ἀρχῆς, καὶ τιμωροῦνται ὑπὸ τῆς δικαιοσύνης.

— Καὶ μήπως ἐδῶ; . . .

— Διόλου! διέκοψε ἀτίθασσος ὁ φίλος μου, πρὶν ἢ περὰν τῆν φράσιν μου. Διόλου. Ἐδῶ ὄχι μόνον οἱ πολλοί, ἀλλὰ καὶ οἱ ὀλίγοι οἱ κάπως πολιτισμένοι, τ' ἀκούομεν καὶ ἀδιαφοροῦμεν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον· ἡ ἀρχὴ δὲν τὰ καταδίδωκει, καὶ ὁσάκις τὰ καταδίδωξεν ἤτο καλλίτερον νὰ μὴ τὰ κατεδίωκε, διότι ἡ καταδιδώξιν τῆς τελευτῆς συνήθως εἰς τὴν συνοπτικὴν διαδικασίαν τῶν ραπισμάτων· τῆς δὲ δικαιοσύνης ὁσάκις δὲν δεσμεύομεν πάλιν τὰς χεῖρας ἡμεῖς, οἱ δὴθεν πολιτισμένοι καὶ ἰσχύοντες, ἐγὼ ὁ δημοσιογράφος, οὐ ὁ βουλευτής. . . .

— Ἄ! ὅσον δι' αὐτὸ, διαμαρτύρομαι!

— Ἀδιαφορὸν ἂν δὲν τὸ κάμνης σὺ, τὸ κάμνει ἄλλος συνάδελφός σου, καὶ εἶνε τὸ ἴδιον. Μὴ ζητεῖς λοιπὸν παραβολὰς καὶ ὁμοιότητας μεταξὺ τῶν ἐδῶ συμβαινόντων καὶ τῶν γινομένων ἀλαχοῦ τοῦ πολιτισμένου κόσμου. Ἡμεῖς ἐδῶ, φίλτατε, εἴμεθα ἀκόμῃ ἀπολίτιστοι, καὶ ἂν δὲν εἴμεθα βάρβαροι ἐντελῶς, εἴμεθα ἡμιβάρβαροι, τὸ ὅποιον εἶνε πολὺ χειρότερον, διότι ἀπατᾷ.

— Ἀλλὰ τέλος πάντων, ἀνέκραξα ἐν ἀπογνώσει, δὲν εἴμεθα ὅλοι. Εἶνε καὶ ἄνθρωποι. . . .

— Ἀληθῶς πολιτισμένοι. Συμφωνότατος. Ἄλλ' ὁ πολιτισμὸς τῶν ἀνθρώπων αὐτῶν, τῶν πολὺ ὀλίγων, —σημείωσε— δὲν εἶνε πολιτισμὸς ἐθνικός, δὲν εἶνε γέννημα τῆς πατρίου γῆς οὐδὲ προῖον πατρίου ἀτμοσφαιρας. Ἀπεκτῆθη ἐπὶ ξένης γῆς ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ, ἢ διὰ ξένης μορφώσεως, καὶ ὁμοιάζει πρὸς τὰ φυτὰ τῶν θερμοκηπίων, τὰ ὅποια θάλλουσι ἐν μέσῳ τοῦ χειμῶνος στεγόμενα ὑπὸ τῶν ὑέλων κατὰ τοῦ βορρᾶ καὶ τοῦ ψύχους καὶ θαλπόμενα διὰ μυστικῶν θερμοαγωγῶν σωλήνων. Ἀποτελοῦσι καὶ αὐτὰ μέρος τοῦ κήπου, ἀλλ' ὁ κήπος κύκλῳ εἶνε κατάξηρος καὶ χέρσος.

— ὦ, δὲν εἶνε δὰ πάλιν τόση ἡ διαφορὰ. . . .

— Ἄν δὲν ἦνε τόση ἀκριβῶς, εἶνε σχεδὸν τόση. Δι' αὐτὸ γελῶ, ἐγὼ τοῦλάχιστον, ὅταν ἀκούω τοὺς πολιτισμένους αὐτοὺς κυρίου νὰ παραπονῶνται καὶ ν' ἀγανακτοῦν, ὅτι δὲν ἔχομεν αὐτὸ καὶ ὅτι στεροῦμεθα ἐκεῖνο, ὅτι μᾶς λείπει τὸν χειμῶνα γαλλικὸν θέατρον ἢ ὅτι δὲν εὐρίσκει τις εἰς τὰς Ἀθήνας τοσαύτην προκοπῆς. Ὑποθέτουν ὅτι ὁ πολὺς κόσμος αἰσθάνεται καὶ πρέπει νὰ αἰσθάνεται τὰς ἰδικὰς τῶν ἀνάγκας, καὶ λησμονοῦν, ὅτι αὐτοὶ μὲν εἶνε ἐμπρός, πολὺ ἐμπρός, οἱ δὲ ἄλλοι ὀπίσω, διότι αὐτοὶ μὲν διήγυσαν τὴν ὁδὸν διὰ τοῦ σιδηροδρόμου, οἱ δὲ ἄλλοι παρέπονται πεζοί.

Ὡμίλει ἔτι ὁ φίλος μου ὅτε εἰσῆλθομεν εἰς τὴν πόλιν. Ἦτο ἤδη νύξ· εὐάριθμος δὲ νέων ὁμάς, ἀδόντων μεγαλοφώνως, ἐπρόβαλλε τὴν στιγμὴν ἐκείνην εἰς τὴν λεωφόρον ἀπὸ πλαγίας ὁδοῦ. Τὸ βῆμά των ἦτο ἀσταθὲς καὶ τὸ ἄσμα των ὅμοιον.

— Ἴδου, εἶπε σταματήσας ὁ συνοδός μου, ἐν πρόχειρον δεῖγμα τοῦ πολιτισμοῦ μας. Καί ὅμως οἱ κύριοι αὐτοὶ εἶνε τοῦ συρμοῦ. διότι καὶ στενάς περισκελίδας φοροῦν καὶ μυτερὰ ὑποδήματα.

Καὶ ἐχωρίσθημεν.

Ἐν Φρεατοῦ, τῆ 6ῃ Σεπτεμβρίου 1886.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΒΛΑΧΟΣ.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΞΥΒΡΙΣΘΕΙΣΑΝ ΣΗΜΑΙΑΝ ΜΑΣ

A.

Μεσολογγίτης Γέροντας, φωτιάς ἀπομεινάρι,
 Ἄθανασίας λείψανο κι' ἄλλου καιροῦ λειοντάρι,
 Κάτω σταῖς στήλαις τοῦ Διός, ἔμπρός σέ παιδιὰ θλιμμένα,
 Αὐτὰ τὰ λόγια, ἔλεγε; μὲ φρύδια μαζωμένα.

B.

« Ποιοὶ εἶν' αὐτοὶ ποῦ σήκωσαν ἀδιάντροπα τὸ χέρι
 » Κ' ἔσχιον τῆς Βασιλίσσης τὸ γαλανὸ χιτῶνα,
 » Χωρὶς νὰ πέσῃ μιὰ βολιὰ, ν' ἀστράψῃ ἓνα μαχαῖρι; ...
 » Ποιοὶ μέσ' στοὺς δρόμους ἔσυραν τοῦ Μάρτι τὸν ἀγῶνα
 » Κ' ἐκούρευαν τὴ Μάνα μας, τὴν ἅγια-Τράπεζά μας
 » Κ' ἐμάδησαν τὸ κρίνο μας τὸ γαλανὸ ἔμπροστά μας!
 » Ἄχ! νύχτα τὸ φυτέψανε, κρυφά, σὲ χρόνια μαῦρα
 » Καὶ μ' αἶμα τὸ ποτίζανε καὶ δάκρυ νύχτα-μέρα,
 » Πλὴν μιὰ Μαρτιάτικη αὐγὴ λουλούδισε στὴ Λαύρα
 » Κ' ἐγεῖν' ὁ κρίνος οὐρανός κι' ὁ οὐρανός παντιέρα,
 » Κ' ἐσκέπασαν τὰ γαλανὰ φτερά της τὴν Πατρίδα,
 » Ἐμᾶς, τὰ περασμένα της, τὰ χρόνια, τὴν ἐλπίδα!
 » Τὴν εἶδα εἰς τὴ νειότη μου, στὴ Λαύρα χελιδόνι,
 » Ἐπειτ' ἤητό, στὰ σύννεφα τὴ Μάνα νὰ σηκόνῃ.
 » Βορριά τὴν εἶδα κι' ἀστραπὴ καὶ κεραυνὸ κι' ἀστέρι,
 » Φωτιὰ Κανάρη στὰ νερὰ καὶ Διάκο στὸ ἠμῆρι
 » Καὶ στὴ μεγάλη Μάνα μου, στὸ Μεσολόγγι πέρα,
 » Πεῖνα καὶ χάρο καὶ φωτιὰ, μεσάνυχτα καὶ μέρα!

» Ἄχ, τρέχαν ἀπ' τὰ πέρατα τῆς γῆς νὰ τὴ χαροῦνε·
 » Μονάχ' ἀπὸ τὴ Μοσχοδιά δὲν ἦλθαν καὶ τὴν Κίνα·
 » Ἐτρέχαν τόσοι Βασιλεῖς νὰ τήνε χαιρετοῦνε
 » Καὶ νὰ τὴν ραίνουν δροσεραῖς Βασιλίσσης μὲ κρίνα!